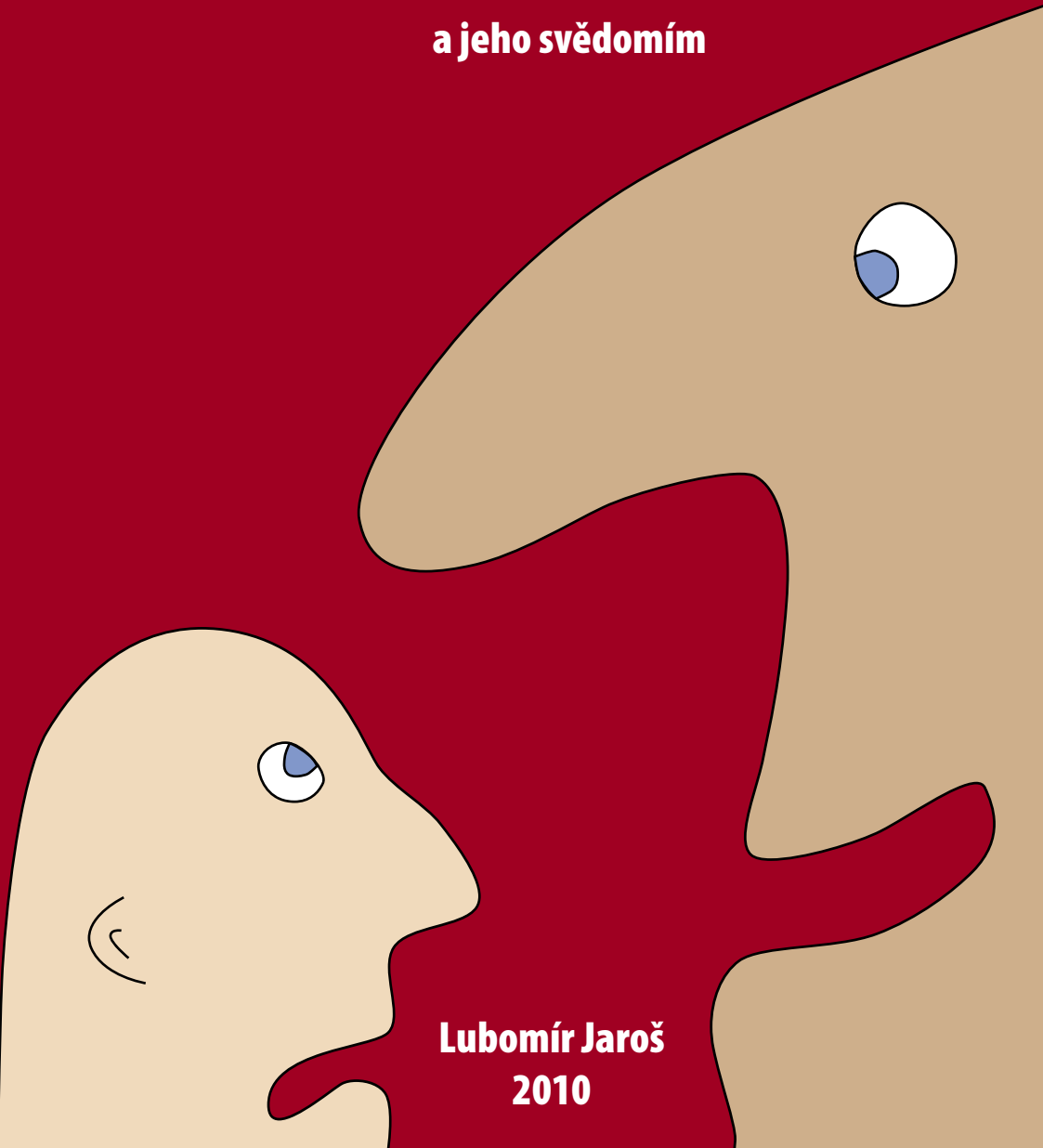

ROZHOVOR

mezi agentem vojenské kontrarozvědky

a jeho svědomím

Lubomír Jaroš
2010

Lubomír Jaroš ©2010
typo: Josef Kovářiček

ISBN: 978-80-86563-30-5

R O Z H O V O R

mezi agentem vojenské kontrarozvědky a jeho svědomím

(na způsob divadelní hry)

Lubomír Jaroš
2010

RENECO

Jaroš Lubomír 10.06.1956 Liberec Goethe A 19.08.1976 1.ŽB Archiv HSVKR*

** všechna ostatní jména jsou změněna.*

Úvod

(Klepání)

Kdo jsi?

Tvoje svědomí. Mohu dál?

Jako by na mně záleželo.

Záleží.

Pak říkám – ne. Běž, odkud jsi přišlo.

Ale já přece mám právo k tobě vstoupit! Kdykoli a kdekoli. Nemůžeš mě jen tak vyhodit!

No tak vidíš, ty demokrate. Můžu se tě na něco zeptat?

Jistě.

Kdo ti dal právo nahlížet do mého soukromí?

No kdo? Přece společnost. Ty také posuzuješ to či ono a žádáš odpověď. Společnost je tvou součástí stejně jako ty její. Pokud jde o mne, jsem pracovník její samosprávy a ty jsi mi byl přidělen. Jsme si souzeni.

Svědomí jako zaměstnanec společnosti? Ale které - společenství je na světě více – v Orientu, v Africe... . Nebo všech?

Každá společnost má své vlastní svědomí.

Které je to správné?

O tom nerozhodují já.

Kdo tedy?

Bůh.

Líbí se mi, jak jsi věčné a zdvořilé.

Jsem takové odjakživa. Ostatně – vzpomeň si, co jsi říkal v listopadu 1989 studentům z vojenské katedry: Chovejme se slušně, i kdyby šlo o Adolfa Hitlera. A pak ho třeba pověsme.

Měl jsem strach z občanské války. Když všechno tak dobře víš, proč si neodpovíš samo a obtěžuješ druhé? Jsi jako inkvizitor.

Já znám jen tvé skutky, a to ještě rámcově. Ne však jejich výklad. Je na tobě, abys je obhájl. A neobtěžuji, naopak ti pomáhám se očistit, dosáhnout spravedlnosti. Třeba proto, aby na tobě už nikdo necizopasil. – Inkvizitor však ano. To znamená v překladu dotazovatel. S ním mám opravdu hodně společného.

Nechci se s tebou hádat, ale je spousta lidí, kterým svědomí nic neříká - různí diktátoři, zločinci, násilníci... . O inkvizitorech nemluvě. Co upálili nevinných lidí.

Můžu být umlčeno. Nebo se mýlit či onemocnět. Existuje však i jiný než pozemský rozměr. To je, jak už jsem řeklo, záležitost samotného Boha. Napomíná-li lidi už na zemi, je to pro ně velké dobrodiní.

Nechtělo jsi říci – skrze tebe?

Ano, i mým prostřednictvím.

A co když se mýlíš nebo jsi nemocné?

Pak bys mě z toho měl usvědčit nebo mě vyléčit.

Jak, prosím tě?

Různě. Poznáš to podle toho, že už o tom nebudu mluvit.

To není špatná myšlenka. Na co se chceš tedy zeptat?

Jak to bylo s tvou spoluprací s vojenskou kontrarozvědkou?

Jestli jsem si to nemyslel! Dej mi s tím už pokoj. Copak Ti to za ta léta nestačilo? Vyříkali jsme si to snad stokrát.

Nerozčiluj se. Je teď jiná doba. Už to není jenom tvoje nebo moje věc. Svazky jsou veřejným majetkem, a tak by ses měl veřejně obhájit. Když mě umlčíš, budu se ptát prostřednictvím lidí a to bude horší.

To už horší je. A dlouho. Tak se ptej.

1. dějství

Vojenská kontrarozvědka

1. obraz

Řekni mi něco o svém vztahu k otci.

Od táty jsem byl vychováván v levicovém duchu, a to i po roce 1968. V té době zastával funkci předsedy závodní organizace KSČ* v továrně a za svůj nesouhlas se vstupem vojsk Varšavské smlouvy byl vyškrtnutý ze seznamu jejích členů. Krátce na to ztratil místo referenta pro zvláštní úkoly a nesměl být nikde přijat do práce – nemít zaměstnání bylo v té době trestné! Nakonec po odvážném zásahu náměstka ředitele Bóra práci dostal. Přijali ho v té samé továrně do kalírny jako nekvalifikovaného dělníka. Domníval se, že je sledovaný - což se po revoluci potvrdilo.

**Komunistická strana Československa*

Podáváš to trochu nesourodě. Měl jsi otce hodně rád?

Moc. A stále mi schází.

Jaké měl otec vzdělání?

Střední. Poté si večerně doplnil vyšší strojnickou školu; říkalo se tomu nadstavba.

A jak to bylo v té době s tebou?

Já neměl být přijat ani na vojenskou střední školu, údajně kvůli játrům (v devíti letech jsem prodělal infekční žloutenku). Když to náborový pracovník v žádosti vynechal, byl jsem ke zkouškám připuštěn. Pomohl mi i táta - měl na vojenské správě z dob svého vojákování nějaké známé. Navíc se musela plnit směrná čísla*.

Opakuji – šlo o vojenskou školu, kam nikdo nechtěl.

**směrná čísla – počet studentů, kteří měli být v daném roce přijati ke studiu na vojenských školách*

Naznačuješ, že to mohlo být z politických a ne zdravotních důvodů. Proč jsi ses vlastně na tu vojenskou školu hlásil?

Do školy přišel náborový pracovník. Měli jsme zrovna „dílny,“ tj. praktickou výuku. Byl tam vlastně už podruhé; při první návštěvě nás o možnosti studovat na vojenských školách jen informoval. K tomu, že jsem zvedl ruku, mě vedly tři

důvody: Chtěl jsem udělat radost svému otci, být jako on (sloužil v armádě kolem dvaceti let a dosáhl hodnosti kapitána). Také jsem náborového majora nechtěl zklamat; díval se na mě tak nějak prosebně, jako bych byl jeho spása, protože se mu nikdo nepřihlásil. Navíc znal mého tátu. A já sám vlastně ani nevěděl, na jakou školu jít. Tady zřejmě vstoupila do děje i základní škola - přesněji ředitel Víšek. Měl z titulu své funkce pomáhat směrná čísla naplňovat.

Čtvrtý důvod asi byl, že se mnou silně cloumalo dospívání nebo jak říkal táta: „Puberta s tebou tříská o zem.“ Prostě jsem se nerad podřizoval a potřeboval umravnit.

Takže jsi neměl žádnou představu o budoucím povolání?

Původně jsem chtěl jít na lesníka, protože mě bavily květiny. Ale jistý jsem si nebyl.

Pokračuj.

Na Vojenské střední odborné škole v Žilině jsem hned od počátku cítil nevraživost ze strany některých velitelů. Možná jsem měl ve spisu poznámku o otci, nebo nebyl dost ukázněný – nejspíš obojí. Studoval jsem však dobře, dokonce se později přihlásil do leninského kroužku. Nelásku nadřízených jsem vyvažoval různými poťouchlostmi – například jsem si vzal jako socialistický závazek péči o záchody nebo bavil na schůzích SSM* jeho členy různými příspěvky do té doby, než jsem byl jsem nařčen z rozvracení.

** Socialistický svaz mládeže*

Byl to jediný zážitek?

Bylo jich víc – třeba při jedné hodině marxismu-leninismu jsme psali písemnou práci a po její opravě to politický pracovník nevydržel a zeptal se mě, co to znamená exploatace. Já ten termín převzal z ruštiny, ale význam jsem mu řekl. Trochu ho to zaskočilo a tak se začal rozčilovat, že používám slova, u kterých neznám jejich přesné znění. Správně je přece exploatace! Bylo to ukázkou lidské či „třídní“ nenávisti převlečené za revoluční bdělost.

Nemohl to být jeho skrytý protiokupační postoj...?

To sotva. A nebo při školních střelbách – obrátil jsem se na velitele ročníku mjr. Rohanského s nějakým dotazem ohledně zbraně a ten na mě začal rvát, že mě rozšlape. Pravda, zbraň byla nabitá, ale na nikoho jsem nemířil, chtěl jsem

jen poradit. Možná jsem s ní neobratně zacházel, ale ten výbuch zlosti! Muselo v tom být něco víc.

Myslíš tu třídní nenávisť?

Právě tu. Ale jaký já byl třídní nepřítel? Vždyť jsem si ve čtrnácti udělal svůj znak s hvězdou a nápisem KSČ.

Nebylo to třeba proto, že tě neměli rádi pro povahové vlastnosti ? Řekl jsi, že ses nerad podřizoval...

Možné to je. Měli mě však bezpečně rádi někteří učitelé – vojenský lékárník pplk. Novák, který se znal s mým strýcem Rajmundem, lékařem z Olomouce, pak jeden politický pracovník, který nám přednášel vědecký komunismus (toho bohužel chytili při krádeži v samoobsluze, a tak jsme o něj přišli). Třetí byl učitel, jenž nedostudoval přírodní vědy. Dále učitel matematiky Kříž, profesor biologie Zelník, profesorka češtiny... . Když o tom tak přemýšlím, bylo jich vlastně dost. Pro výborné studijní výsledky, které mi vynesly lichotivé přirovnání „jednotka chytrosti = jeden Jaroš,“ jsem byl jmenován i zástupcem velitele čety. Nedokázal jsem však udržet potřebnou kázeň a svoji kariéru ukončil vězením po službě. Z téhož důvodu mi v posledním ročníku školy velitel roty mjr. Mikl pohrozil, že mě předá kontrarozvědce.

Proč zrovna kontrarozvědce?

Nevím. Jinak to byl ale hodný pán, který se na vojáka nehodil. Od té doby jsem nicméně věděl, že vojenská kontrarozvědka existuje.

Krátce před vyřazením jsme měli také školení vojenského prokurátora, který nás varoval před stykem s nepřítelem – vyzvědači. Řekl nám i trest, který se za to dává – pět let v II. nápravné skupině. Dodnes si pamatuji ten nepříjemný pocit, že onen pán mluví především ke mně.

Pak tě přidělili do Ánberku.

Ano. Nastoupil jsem k vojenskému útvaru s krycím číslem 3607 do funkce zdravotníka praporu. Útvar byl nově založený a část velitelského kádru tam přeložili z trestu (mateřské útvary se zbavily nepohodlných lidí). Podle toho to tam vypadalo. Domluvil jsem se s několika kamarády (rtm. Šucha, rtm. Koval), že odejdeme k veřejné bezpečnosti, kde měla být větší pohoda a také se mohly nosit delší vlasy, což jsme jako mladí kluci oceňovali.

Když se to velitel brigády pplk. Šibr dozvěděl, začal mě urážet před nastoupeným útvarem: „Vy chcete ke státní bezpečnosti? To můžete leda za popeláře!“ Vystoupil jsem z řady, a třebaže na mě řval, kam prý jdu, šel jsem na ústřednu a zavolal vojenskému prokurátorovi do Hradce Králové, že mě velitel brigády urazil. Byl z toho poprask. Nakonec Šibra řešil velitel divize Rumaňák a potrestal ho. Zavolal mi to.

Neměl jsi to raději nechat být?

Dnes bych to asi udělal, ale tehdy? V každém případě pro mě ovzduší u útvaru zhoustlo. Špičky se mě bály a čekaly na chybu. Dodržoval jsem proto pracovní dobu, řádně plnil úkoly zdravotníka, na školeních byl aktivní. Jen o víkendech se občas opil jak zákon káže, abych ten tlak vydržel. Přesto mě na jednom cvičení pplk. Šibr ustanovil velitelem družstva, které mělo za úkol sbírat suché lidské výkaly, které tam zůstaly po předchozích cvičeních. Tehdy v můj prospěch zasáhl odborný nadřízený dr. Vraník.

Nesouviselo to nějak s Žilinou, s tvou péčí o záchody?

Vidíš, to mě nikdy nenapadlo. Možná ano.

2. obraz

Přístup už k našemu tématu.

Hned to bude. V té době jsem se seznámil s Janou Barešovou. Chodil jsem za ní domů kolem řeky a tu a tam se zastavil ve sběrně surovin, kde pracoval jako vedoucí Jan Pudr. Nechával mi ze sběru zdarma knížky. Po čase se ke mně přitočil a začal se vyptávat, kam jezdíme na cvičení, jaké máme u útvaru zbraně, a tak podobně. Do mě jakoby uhodilo. Měl jsem ho za provokatéra, ale mohl to být vyzvědač. Do vězení se mi nechtělo, donášet také ne.

Jak jsi na to zareagoval?

Zašel jsem za odborným nadřízeným kpt. Janem Vraníkem (který, jak jsem se po revoluci dozvěděl, byl již léta agentem vojenské kontrarozvědky) a poprosil ho, jestli by mi nepomohl s přihláškou na školu. Odvětil, že ji musím mít schválenou od VKR*. Dostal jsem strach a pověděl mu, co se stalo ve sběrných surovinách. Vraník mi poradil, abych se o tom zmínil při pohovoru.

Šel jsem tedy za kontrarozvědkem mjr. Manou a zeptal se ho, jestli bych si nemohl podat přihlášku na školu. Opáčil, že ano, ale musel bych za ten podpis pro něho něco udělat. Nechápal jsem, o č jde, a proto se vyjádřil přesněji – abych mu podával zprávy o vojácích z útvaru, případně o rozvědných aktivitách zvenčí. Odpověděl jsem, že z útvaru to nepůjde, protože bych se těm lidem nemohl podívat do očí, ale zvenku - to ano. Zeptal se mě, jestli tedy o něčem nevím. Řekl jsem mu o vedoucím sběrně (jeho jméno jsem do té doby neznal), načež mjr. Mana divadelně vykřikl: „Pudr!“ Dohodli jsme se, že mu vždy podám zprávu, když bude zase vyzvídat. Z Manova chování jsem usoudil, že o případu musel už vědět – buď to narařičil sám nebo mu mezitím volal dr. Vraník.

**vojenská kontrarozvědka*

Nenapadlo tě, že jsi mohl poznámkou o Pudrovi dr. Vraníka kompromitovat? Musel pak jednat podle služebních předpisů a okamžitě to hlásit. Za tebe!

Po pravdě řečeno, nenapadlo. Dr. Vraník byl s ním jedna ruka, protože mjr. Mana vážně stonal s ledvinami. Ostatně tehdy se spousta věcí řešila jaksi neoficiálně, potichu. Takový spiklenecký socialismus. Každý byl trochu revolucionář (lump) a policista zároveň.

No dobrá. Uzavřeli jste tu dohodu písemně?

Požádal mě, abych volnou formou napsal vázací dopis. Když jsem nevěděl jak, tak mi ho nadiktoval. Měl jsem si zvolit i krycí jméno – vybral jsem si oblíbeného básníka J. W. Goetha.

Podezření, že je pan Pudr provokatér, zesílilo, když jsem zjistil, že se s ním nic neděje. Proto jsem při návštěvě svých rodičů v rodině budoucí ženy všechno řekl. I to, že podávám zprávy o Pudrovi. Dodnes si vzpomínám, jaký to byl pro chudáka pana Bareše otřes. V té době byl už silně proti režimu. Koukal na mě, jako by viděl zjevení.

U útvaru jsem se vyzradil ppor. Švíckovi. Samozřejmě pod slibem, aby to nikomu neříkal. Mjr. Manovi, který na mě stále tlačil, abych mu podával zprávy přímo z vojenského prostředí, jsem pak oznámil, že jsem vyzrazený a tedy znehodnocený. Ve slabé chvíli jsem se svěřil Barešovým a také ppor. Švíckovi, který by mě mohl vystřídat. Mjr. Mana řekl, že jsem sice porušil vázací smlouvu, ale on od svých důvěrníků nic neslyšel, proto mám pokračovat dále. Ppor. Švícko byl přeložen na Slovensko, blíže ke svému domovu. Čím se vyznamenal, se už asi nedozvím, ale byl to dobrý kamarád.

Myslíš, že to nějak s tebou souviselo?

Možné to je.

Pokračuj.

Jan Pudr mi dal knihu Jeden den Ivana Denisoviče od Alexandra Solženicyna. Přesněji – řekl, abych si ji vzal vzadu v autě. Knihu jsem si přečetl a pak ji odevzdal mjr. Manovi. Ptal se mě, jestli si ji nechci nechat. Nabídku jsem pochopitelně odmítl, ale zarazila mě. Posílila ve mně podezření, že mě chce pplk. Mana vyřadit ze hry o školu a nebo je proti režimu.

Co jsi s knihou udělal?

Nechal jsem ji mjr. Manovi, to dá rozum.

Co bylo dál?

Byl jsem v zoufalém rozpoležení – vyzradit se, že dělám donašeče, znamenalo pro devatenáctiletého kluka společenskou sebevraždu. Nemohl jsem však jednat jinak. Chtěl jsem tomu tlaku uniknout a přitom si zachovat tvář.

Vědomí, že mě ostatní považují za mravní onuci, mě ovšem těžce zraňovalo. Říct pravdu, jak se věci ve skutečnosti mají, dost dobře nešlo. Byl jsem naprosto zmatený, nemohl jsem si srovnat v hlavě, jak režim, který všude vystupuje jako prolidový, může být tak bezohledný. Vždyť mě nadobro zničí! Nevěděl jsem, kam se obrátit. Napsal jsem v té době báseň, která můj stav vyjádří snad lépe.

Ze sivé skály
Veliké a chladné
Jak množství lidu pod oblohou
Strhl se kámen
Do hlubiny hladné
Na cestu krátkou i nekonečně dlouhou

Že vina kamenu jasná je snad?
Vždyť tomu sama nevěříš!
Neboť jsi s hnusem přihlížela jak
Sama v sobě tliš

Zoufalý nešťastník utápí se v kalu
Ale ty skálo, ty máš v sobě strach
Že odvrhujíc kameny své do temného žalu
Sama se rozpadneš v sypký prach!

Proč ses nezepřel?

Jak pravil Čingischán: Jen blázen jde do boje, o němž ví, že ho nemůže vyhrát.

Jak jsi to tedy řešil?

Zdravý rozum mi říkal, abych se stáhl. Rozešel jsem se s přáteli, kteří to nemohli pochopit, vyhýbal se společnosti, uzavřel se před světem. Dodnes jsem z toho poznamenaný; dělá mi potíže se s někým sblížit. Pořád si uchovávám vnitřní odstup. Také to bylo ve věku, kdy jsem si hledal životního partnera.

Mjr. Mana mě předvolával už zcela veřejně a zpovídal mě. V té době začal se mnou důvěrně hovořit i zdravotník ošetřovny četař z povolání Rub – pravá ruka dr. Vraníka. Vykládal, jak poslouchá zahraniční rozhlas, a tak podobně. Přitom mi otevřeně řekl, že ví, že pracuji pro VKR. Opáčil jsem, že pro ni pracuje on – a u toho jsme zůstali. I tady mi dal registr svazků za pravdu. Mjr. Manovi jsem pochopitelně o četaři Rubovi řekl – dostal jsem pokyn, abych ho dále sledoval. Chtěl mě na něm vyučit. Nakonec mě z „případu Rub“ odvolal: „Toho už nech být,“ řekl. „Jeho táta je komunista a kdyby dělal nějaké vylomeniny, tak ho srovná.“

Další případ byl rotný Zajda, útvárový kuchař. Sdělil mi mezi čtyřma očima, že očekává návštěvu svého strýce ze Západního Německa, který měl být policejní důstojník.

Zavřeli za tvá hlášení někoho?

Ale kdepak. Byla to jen hra. Kdybych ovšem nepodával zprávy tak, jak Mana očekával, v kriminále bych skončil sám.

Jak to přijala tvoje přítelkyně Jana?

To už byla mojí ženou. Řekla mi něco na ten způsob, že se jí hnusím, protože udávám lidi ze SSM v Ánberku. Dělal jsem tam krátce předsedu (zvolili si mě, nebyl jsem dosazený). Zmohl jsem se jen na poznámku, co je to za nesmysl. V té době však už měla milence, řidiče ze VKUSu*, kde pracovala.

Vzpomněl jsem si na Manova slova, která mi několikrát opakoval: „Jaroši, ty ses špatně oženil“. Oni prý vědí, kdo je to Bareš z Ánberku, tedy tchán. Tak nevím, jestli Mana i tu nevěru v rámci „třídního boje“ nějak nenavlékl nebo o ní nevěděl. Také není vyloučeno, že v tom měl prsty její otec, protože výpady dcery vůči mně škodolibě podporoval. Do vztahu se vkládala i tchyně. Manželství se nakonec rozpadlo.

**VKUS – výrobní krejčovské družstvo*

Myslíš, že jste se rozešli řekněme z politických důvodů?

Podle mého názoru byla hlavním důvodem naše nepřipravenost k společnému životu, naše nezralost.

Co bylo dál?

V té době narůstala Manova hrubost. Vyjadřoval se o mně jako o šmejdlovi, že moje spolupráce stojí za hovno (což byla pravda – hlášení, skládaná spíše z postřehů než z událostí, protože jsem opravdu nic nevěděl, neměla pro něj žádný význam). Mjr. Mana také stále více pil, v podroušeném stavu jezdil i ve služebním vozidle.

Situace se vyhrcovala. Využil jsem oslav narozenin nového velitele divize, kde se shromáždili všichni vojáci z povolání a při vhodné příležitosti mu blahopřál. Zároveň jsem se ho zeptal, jestli bych si nemohl dát přihlášku na školu. Odpověděl, že musím ještě získat nějakou praxi u vojsk. Po dvou letech – snad.

Co na to kontrarozvědčík?

Ten moji hru – co nejméně se namočit a zmizet od útvaru – určitě prohlédl. Přesto ji se mnou dál hrál. O co mu šlo, nevím dodnes. Nejspíš mě chtěl v tom bahně důkladně vykoupat. Mohl mít i odpor k režimu, nabídl mi přece, abych si Solženicinovu knihu nechal. Nebo mi řekl, že v padesátých letech při měnové reformě přišel o velké peníze. Já bych se mu také rád svěřil, že si nevím rady a celé mě to štvě, ale věřte policajtovi.

Další možnost je, že mi chtěl pomoci. Nevyhovoval jsem kádrově a tohle byla cesta, jak můj profil vylepšit a dostat mě od útvaru. Přitom musel mít krytá záda, aby ho neobvinili, že umožnil studovat třídně nespolehlivému. Snad v tom se hrála roli i skutečnost, že můj strýc František pracoval po dlouhá léta na ministerstvu zdravotnictví ve funkci 1. náměstka. Jednou mi mjr. Mana dokonce poradil, abych zkusil dostat se na školu přes něho. Ten návrh mohl znamenat, že rozhodování o mém osudu není plně v rukách VKR.

Také není vyloučeno, že se chtěl přese mne dostat na kobytku tátovi, který byl navzdory osudu příkladným pracovníkem a stal se neformálním vůdcem části dělnictva v Pragovce, což konstatoval i tamější předseda ZO KSČ.*

Určitě ale na Manu tlačili seshora kvůli pracovním výsledkům – nebo je chtěl mít sám.

**základní organizace Komunistické strany Československa*

Proč ses na strýce neobrátil?

Neznal jsem pořádně ani adresu a požádat o ni tátu dost dobře nešlo.

Z jakého důvodu jsi tedy mjr. Manovi o strýci vykládal?

V té době byl už povýšen na podplukovníka. No proč – chtěl jsem se před ním trochu blýsknout, ale především to byla pro mě další obrana před ním a před režimem, který zastupoval. V tehdejší právně velmi pružném státě byl vysoce postavený komunist a nevypočitatelnou hrozbou. To, že se strýc s otcem příliš nestýkali, neboť měli spolu nějaké spory, jsem samozřejmě Manovi neřekl. Ostatně otcovi sourozenci nikdy spolu moc nedrželi. Byly to výrazné osobnosti.

Jsi věřící. Kdy ses poprvé dostal k Bibli?

Bibli – přesněji Nový Zákon – jsem poprvé uviděl někdy kolem roku 1970. Přinesl ji k nám strýc Jelša, kterého režim podobně jako otce zbavil kvalifiko-

vaného zaměstnání a společenského postavení. Další, vlastní Bibli, jsem získal v Ánberku od evangelického faráře. Zeptal jsem se zástupce pro věci politické, zda ji mohu číst. Řekl, že ano, ale jen s odbornou marxisticko – leninskou příručkou, která její bludy vyvrací. Poté dal ve známost, že u útvaru je voják z povolání, který čte Bibli. Všichni se shodli na tom, že jsem to já. Abych řekl pravdu, moc jsem v ní tehdy nečetl. Lákalo mě to však do kostelů, do jejich zvláštního ovzduší. Myslím, že jsem byl neprobuzený věřící. Věřícím jsem se stal až po převratu.

Také mě oslovil nějaký svědek Jehovův. Za pár týdnů za mnou přišel další, tentokrát do kasáren. Chtěl, abych se k nim přidal.

Snažil se mě přesvědčit teoreticky, ale neuspěl. Připustil jsem jen to, že je nad námi nějaká vyšší síla. Řekl mi také, kde pracuje.

Hlásil jsi to pplk. Manovi?

Ano. Navrhl mi, abychom za ním zajeli, že mi bude dělat řidiče. Odmítl jsem. Potíž byla v tom, že jsem nedokázal odlišit provokatéra od běžného člověka. Pro to jsem se stranil lidí.

Byl jsi za svoji činnost placený?

Občas jsem nějakou odměnu dostal – to když do funkce velitele útvaru nastoupil kapitán Šiš. Oficiálně jako odměnu za práci zdravotníka, i když jsem ji myslím dělal dobře. To by ovšem nestačilo. V pozadí stál pplk. Mana, který měl kpt. Šíše podle jeho slov upozornit, že mezi jeho podřízenými jsou lidé, kteří dosud žádnou odměnu nedostali. Předchozí velitel a samorost pplk. Šibr byl mezitím převelen na ministerstvo národní obrany. Jednou se chlubil, že byl v padesátých letech prvním velitelem vzorné jednotky. Režimové hvězdy vždy padají vzhůru, jsou chráněné.

Protože moje spolupráce byla veřejným tajemstvím, měl jsem „větší váhu,“ což mi umožňovalo prosadit i některá zdravotnická opatření - např. že musí stát vojenská sanitka u hlavní brány a ne v autoparku útvaru. Nedaleko Ánberku se stala nehoda vojenského vozidla, při které zahynul člověk a sanitka nebyla k dispozici.

Jak to bylo s ppor. Ruměnou?

Dobře, že jsi mi to připomněl. Od velení vojenského útvaru jsem dostal úkol, abych ještě s jedním rotmistrem prověřil hospodaření mládežnického vedoucího ppor. Ruměny. Našli jsme škodu za několik tisíc, která pak byla snížena na zhruba 2000 Kčs. Nic se mu nestalo (snad jen kázeňský trest) a poté byl převelen na politickou akademii do Bratislavy. Měl jsem velikou radost, že můžu vyšetřovat politruka; ostatně proto mě asi ten úkol dali. Nezodpovězenou otázkou byl můj

kolega – mám zato, že pracoval pro VKR a že se mě s ním snažil pplk. Mana sblížit. Jednou nadhodil, že si mám vybírat správné přátele.

Udal pplk. Manovi někdo i tebe?

Jedno otevřené udání jsem zažil – měl jsem být v hospodě, kde se vykládaly politické vtipy. Nebyl jsem tam a Mana tomu nechtěl dlouho uvěřit. Jinak ne.

Nelákalo tě podívat se do svého spisu? Možná bys byl překvapený.

Nelákalo. V té době to neměl nikdo jednoduché.

Pokračuj.

Mezitím spolupráce uvadla. Někdy v polovině roku 1977 jsem sdělil kpt. Vraníkovi, že už na školu jít nechci. Měl Manu v trvalé péči a já nepochyboval, že mu to řekne. Dr. Vraník k mému údivu odpověděl, že právě teď si mohu žádost dát. Dokonce mi sehnal příslušný tiskopis.

Vyskytla se však další podmínka – vstup do KSČ. Po předchozí průpravě či „výchově“ mě to ani trochu netrápilo. KSČ sem, KSČ tam. Důležitější bylo sehnat učitele. Jednoho jsem měl, kapitána Gabu, pocházel odněkud z Ostravska, potíž byla s druhým. Když se mi ho nakonec podařilo sehnat, řekl mi podplukovník od politruků:

„My jsme Vás nepřijali. Vy máte toho tátu ze strany, že?“ Udělal jsem virvál, že je to diskriminace a šikana. Věděl jsem, že na tohle režim slyší. Navíc se psal rok 1977, rok charty.* Do KSČ mě nepřijali, což jsem s radostí oželel, ale přihlášku mi pplk. Mana podepsal. Řekl mi: „Já ti to tedy, Jaroši, podepíšu.“ Odpověděl jsem: „Taky jsem pro Vás něco udělal.“ Ostře se na mě podíval, podepsal a řekl, abych vypadl.

K tomu ještě malá poznámka: Je zajímavé, že pplk. Mana mi vstup do KSČ nedoporučoval. Řekl doslova: „Ty mi, Jaroši, do strany nelez. Dostaneš nějaký stranický úkol a když ho nesplníš...“ Dlouho jsem si lámal hlavu nad tím, jaké že to komunisté dostávají těžké úkoly.

**Charta 77 byla neformální československá občanská iniciativa, která kritizovala „politickou a státní moc“ za nedodržování lidských a občanských práv, jejichž dodržování se ČSSR zavázala při podpisu Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě /KBSE/ v Helsinkách. Iniciativa působila v letech 1977 až 1992. Pojmenována je podle dokumentu Charta 77 (Prohlášení Charty 77) z 1. ledna 1977. Zdroj: Wikipedie*

Tým pro tebe spolupráce s VKR skončila.

Spolupráce ano, ale ne zájem o moji osobu. Přijímací zkoušky na farmaceutickou fakultu jsem složil vcelku dobře. Na začátku 1. ročníku si mě však předvolali do kanceláře místního kontrarozvědčíka. Byl tam i pplk. Mana a oba mě přesvědčovali, abych jim podával zprávy o studentech. Řekl jsem, že chápu nutnost ostrahy, ale že na to nemám nervy. Navíc jsem byl tři roky mimo školu a musím se hodně učit. Mana začal křičet:

„Tak řekni, Jaroši, že na nás sereš a my ti dáme pokoj!“ Znovu jsem plačtivě vysvětloval, že chápu potřebu ochrany, ale že se na to nehodím. Nato mi mladý kontrarozvědčík řekl: „Nemyslete si, že se tu bez Vás neobjedeme. Nejsme na Vás odkázáni.“ Odpověděl jsem, že o tom nepochybuji a tím posezení skončilo. Když se mě spolužáci ptali, co mi „kontráš“ chtěl (předvolání mi bylo vyřízeno veřejně), vymluvil jsem se, že to bylo něco od útvaru.

Později se mi doneslo, že mě pro výzvědnou činnost ztratil sám pplk. Mana svým nevhodným přístupem. Přesně to jsem potřeboval. Černý Petr byl na jejich straně. Kdybych Manovi to, že na ně seru, potvrdil, tak brzo neudělám u nějakého pedagoga zkoušku. Vysoké školy bývaly po politické stránce silné a nad mládeží udržovaly trvalý dohled.

Ještě vysvětlí tu záležitost s Ivo Šecem.

Vyvolali mě tehdy přímo z přednášek (“Máš jít za kontrášem”) V kanceláři se mě kontrarozvědčík vyptával na spolužáka Ivo Šece. Měl být podezřelý z kontaktů se zahraničím. Řekl jsem, že pokud vím, používá zahraniční kosmetiku a že mu ji asi vozí příbuzní z Německa. Na to se zeptal, jestli mu to dám písemně. Řekl jsem, že je to zbytečné a poté, celý rudý, jsem se vrátil na přednášky. Poprosil jsem Ivoše, jestli by se nešel projít do města a tam mu řekl, co mi kontrarozvědčík chtěl. Varoval jsem ho, aby si dávat velký pozor na to, s kým a o čem mluví. Vojenské kontrarozvědce to musel někdo donést, protože pak se už žádná předvolání nekonala.

Nestačilo na VKR jen mlčet? A proč jsi to panu Šecovi vyzradil?

To, že má Ivoš příbuzné v zahraničí, věděl každý. Stejně tak, že používá zahraniční kosmetiku. Nepotvrdit VKR, co už nepochybně věděla, znamenalo prokázat politickou nespolehlivost. Opatření z jejich strany by nenechala na sebe dlouho čekat.

No a Ivošovi jsem to řekl proto, že byl můj kamarád a kolega a pokud nějaké spády tohoto druhu měl, mohlo mu to zlomit vaz.

Chtěl jsi ho tedy chránit?

Ano, i když to zní hloupě. Mám to v povaze - prostě mít, možná svým způsobem, rád. Už od dětství.

A poslední schůzka?

Poslední, snad náhodná schůzka, se odehrála ve vlaku. Kontrarozvědčík, bez obalu a před lidmi v kupé, začal klást různé citlivé otázky. Krčil jsem rameny, odpovídal neutrálně na půl úst a když jsme v Hradci Králové vystoupili, připojil jsem k jedné spolužačce, abych se ho zbavil. Temně na mě pohlédl a zmizel v podchodu.

Jak vidíš tehdejší VKR dnes?

Vojenská kontrarozvědka byla zvláštní službou. Rozhodně bych ji neztotožňoval se státní bezpečností. Ano, měla politickou rovinu, ale především tu vojenskou. Zrádce či špión mohl napáchat značné škody. Za války byla spolu s rozvědkou váženými službami, protože se díky jejím poznatkům podařilo zachránit velké množství lidí.

To, že armáda byla komunistická, tuto službu jen deformovalo. VKR jako součást výkonné moci státu nemohla stát stranou. Měla za úkol vše utajit a přitom sledovat politické odpůrce, kteří mohli režimu vojenskou cestou uškodit. O účinnosti jejích opatření se však dalo pochybovat. Kupříkladu v jednom městě nedaleko Ánberka byly rakety. Stačilo se o nich zmínit v hospodě a viník jako agent imperialismu šel na několik let do vězení. O raketách se přitom obecně vědělo a po straně mluvílo. Pro srovnání – na Západě se uváděly názvy útvarů plnými jmény.

Podle mě má voják chránit svoji zem, armádu i sebe. Musí umět střílet a plnit rozkazy. A ne poslouchat politická školení.

3. obraz

Na škole ti nabízeli členství v KSČ. Pro jsi do strany nevstoupil?

To s naším tématem snad nesouvisí.

Potřebuji porozumět tvému vztahu k režimu.

Během studií mi členství v KSČ nabízeli dokonce dvakrát. Poprvé jsem straníka Base přemluvil, ať mě ze seznamu uchazečů vyškrtně, podruhé už to nešlo. Požádal jsem tedy svého spolubydlícího por. Kavku, člena KSČ, aby jim na stranické schůzi vysvětlil, že ještě nejsem pro vstup zralý. Tu laskavost mi udělal – na schůzi došli k závěru, že pro komunismus sice jsem, ale že zveličuji jeho záporné stránky a proto ještě nejsem způsobilý pro přijetí. Další dobrá zpráva – snad už mě nechají na pokoji.

Nechali?

Nechali, ale ve mně se začalo něco bouřit. Na seminářích z marxismu-leninismu jsem například vystoupil proti tehdy popularizovanému termínu „sovětský lid.“ Řekl jsem, že je to nesmysl. Vždyť každý vidí, že jsou to lidé jako jiní. Pravda, v SSSR* tomu tak možná není, ale u nás se jim ty ideje hroubí. Měl jsem více možností ruské vojáky poznat – stejně jako naši načerno obchodovali s pohonnými hmotami, páchali trestné činy, panovalo mezi nimi násilí. – Je zajímavé, že se mi nic nestalo, asi se báli, že jsem provokatér.

**Svaz sovětských socialistických republik*

Proč ses nestáhl jako v Ánberku?

Já nevím. Asi proto, že jsem byl vnitřně zraňovaný - rozvod, dítě, strach z VKR, strach ze zkoušek. Svůj díl na tom měla i moje povaha. Přitom jsem vyhrál první místo ve SVOČ* s prací „Dialektika v myšlení farmaceuta,“ což byl na odborné škole opravdu úspěch. Jako školitele jsem měl přednášejícího filosofie, která mě vždycky zajímala. Ten úspěch jen odrážel moje vnitřní rozpolcení – na jednu stranu jsem neměl nic proti cílům komunismu, jimiž jsou podpora a rozvoj člověka, na straně druhé mi bylo zle z toho, jak se tyto cíle naplňují.

** studentská vědecká odborná činnost*

Řekl jsi: dnes už vím... . Kdy ses od komunistického učení odvrátil?

Citově v Ánberku, definitivně až po převratu. Abych byl však spravedlivý – komunismus, podobně jako fašismus, byl zpočátku také pokrokový, než vyčerpal kladnou stránku centralistického řízení (extenzivní rozvoj, povinná očkování, plná zaměstnanost, snížení kriminality). Také pozvedl na lidskou úroveň ponížené a utisknuté, aby je krátce nato ponížil a utiskl jinak.

K tomu se vrátíme později. Takže – do KSČ se ti sice nechtělo, ale stále jsi byl členem SSM.

Jen do třetího ročníku. Ve čtvrtém jsem ze svazu mládeže vystoupil a přestal platit příspěvky. Odhláška zůstala někde ležet, a tak se o mém kroku dozvědělo politické vedení VLVDÚ* až po roce. Byl jsem vyzván, abych ji písemně zdůvodnil. Napsal jsem: „příliš velký věkový odstup od nejmladších členů svazu.“ Krátce nato mi zástupce pro věci politické (nějaký plukovník) zavolaal a řekl, ať odhlášku stáhnu. Příspěvky doplatit nemusím a až nastoupím k útvaru, tak ať se už nepřihlašuji. Měli by s tím jen potíže. Souhlasil jsem a později udělal, jak mi bylo doporučeno.

Když se to dozvěděl táta, byl z toho celý pryč. Křičel, že mě vyhodí ze školy. Namítl jsem, že pro to nemají důvod. Odpověděl, že oni důvody nepotřebují. Stačí, že se jim někdo nehodí do krámu.

**Vojenský lékařský výzkumný a doškolovací ústav - zajišťoval výuku na vojenských katedrách, ubytování a vstrojování vojenských posluchačů lékařské a farmaceutické fakulty, plnil výzkumné úkoly atd.*

Co si o otcových slovech myslíš dnes?

V osmdesátých letech přibývaly režimu starosti – změny v Sovětském svazu, přestavba, Gorbačov, hospodářské potíže, rostoucí nespokojenost lidí. Táta jej hodnotil podle dřívějších zkušeností, ale ty doby byly pryč.

Jak jsi ten svůj ideový rozkol řešil?

Své vlasti jsem chtěl pomáhat. Zároveň jsem se nechtěl podílet na rozkladné politice režimu. Vymýšlel jsem proto cesty, jak zemi doopravdy prospět. Řekl jsem si, že nejbezpečnějším leptadlem stávajících pořádků bude tvořivé chování. Začal jsem proto dávat různé zlepšovací návrhy. V prostředí, kde se plánuje i v pohřební službě, musel takový přístup režim narušovat a přitom jej nemohl dost dobře odmítnout.

První zlepšovací návrh jsem podal na fakultě (ukládací stroj), další pak na pobočce Okruhového zdravotnického skladu na Lišším Vršku. Vylepšil jsem například mobilizační podklady o tabulky s algoritmy chování, aby nezkušení povolanci okamžitě věděli, co a jak mají dělat. Pro snadnou orientaci jsem označil i budovy způsobem, jakým za protektorátu popisovali Němci budovy v Terezíně. Měla to být narážka na poměry v Československu – velký koncentrák. Stal jsem se však podezřelý z obdivu k fašismu. (Poměry jsem karikaturně popsals v knize Liščí Vršek.)

Přesto tě přeložili na velitelství 1. armády. Tomu nerozumím.

K převelení na velitelství 1. armády do Příbrami došlo asi proto, že si se mnou nevěděli rady. Měl jsem tu ukázat své ledví.

Líbilo se ti tam?

V armádě se mi nelíbilo od žilinských studií. Poněvadž jsem nemohl odejít do civilu, pokračoval jsem i zde ve „zlepšovatelském hnutí.“ To mi po čase zakázali. Tak jsem návrhy obdarovával různé kolegy, kterým je ovšem platili. Pokud jde o odměny, nedávali mi kromě jednoho případu žádné, protože jsem nebyl komunista. Reagoval jsem na to po svém.

Jak?

Například se u mě zastavil jeden plukovník z týlu a oslovil mě „soudruhu Jaroši.“ Ohradil jsem se, že nejsem žádný soudruh. Ať mě oslovuje podle vojenských řádů soudruhu majore nebo pane doktore. Vyletěl ze dveří jako střela k náčelníkovi týlu. Nic se mi nestalo – měl jsem pravdu.

Zábavné bylo také setkání s mladou západní Němkou v restauraci v Karlových Varech. Měla tam schůzku s nějakým Němcem z východu a protože jsem se jí asi líbil, vykládala mi o svém zabezpečení, kolik dává za byt, vodné a stočné, kolik stojí strava a také, že má trápení s mámou, která vypije denně láhev nějakého alkoholu (ganze Flasche). Vyprávěl jsem o tom na vedení zdravotnického praporu. Druhý den ve stejné hotelové restauraci (chodil jsem tam po službě plavat do bazénu) si k vedlejšímu stolu sedli čtyři stejně oblečení třicátníci. Raději jsem zmizel. Nazítří mě veřejně zkušel flekatý generál Šuba z taktické situace (měl z pití obličej plný červených a bílých skvrn).

Nebo třeba loučení se sovětským vojenským přidělcem u 1. armády. Jeden z náčelníků týlové služby mu namaloval obraz na rozloučenou. Zašel jsem za kolegou z našeho oddělení, který byl jeho přítelem a žertem se ho zeptal, jestli nechce dát přidělcovi také nějaký dárek. Co by řekl této básničce:

Neumím sic malovat
rád si ale zaveršuji
zvláště, mám-li koho rád
Pro šéfy já básník sluji

Ty můj milý Vinokure
nejsem já ti nejmilejší
ty jsi turek, já jsem turek
ale poturčenější!

Hořké slzy z očí lijí
když slyším že odcházíš
a mé srdce tak omyjí
pro nástupce tvého, víš?

Kolegovi se moc líbila, ale já mu ji k jeho velkému zklamání nedal.

Měl jsi něco proti Rusům?

Nebýt Rusů nebo lépe Sovětského svazu, tak nás Němci po válce vyvraždili. Na to se nesmí nikdy zapomenout. Na druhou stranu tu neměli sovětsští vojáci co dělat.

Nebál ses? Takhle riskovat!

Režim byl natolik „provázaný“, že jeho zastánci a podporovatelé nevěřili jeden druhému. To mi dávalo dostatečný prostor pro různé úhybné manévry. Stačilo občas připomenout, že mám strýce nahoře a kladně vystupovat na politických školeních ve prospěch vládnoucí ideologie. Prostě dodržovat politický folklór. Subjektivnost v rozhodování se režimu vracela jako bumerang. Zároveň jsem občas upozornil na technické vymoženosti západní kultury a zvláště USA.

Ano?

Samozřejmě jen proto, abychom přidali. Dohnat a předejnat, to bylo oficiální heslo těch dnů.

To byli všichni kolem tebe tak prostoduší?

Samozřejmě že tlak na moji osobu stoupal. Příklad za všechny: Na jednom štábním cvičení na mě veřejně zaútočil slovenský kolega z našeho oddělení mjr. Peter Grál, člen KSC. Začal opakovat Udar, udar a ostře se mi díval do očí. Jako že jsem

udavač. Nemohl jsem mu to oplatit, přestože jsem věděl, co je zač. To mě tak vyvedlo z míry, ta zoufalá bezmoc, že mu nemohu říct od plic, co si o něm a jeho straně myslím, případně mu dát rovnou pěstí mezi oči, že jsem najednou začal mluvit z cesty. Pokud by to pokračovalo dál, provedl bych nějaký protikomunistický čin.

Byl jsem také trvale odposloucháván. Zašel jsem za místním náčelníkem VKR a řekl mu, že s bytovou stanicí něco mám. Co kdyby nějaký imperialista? Jenom na mě koukal. Nakonec mě přeložili do Hradce Králové na vojenskou katedru lékařské fakulty.

Jak k tomu došlo? Po takovém místě většina vojáků toužila.

Patrně tu zasáhl strýček, kterého předtím poslali za mnou na návštěvu. Když jsem ho vyváděl z města, řekl mi v autě: „Podívej se, co tady všechno komunisté postavili.“ Já mu odpověděl v duchu Fučíkovy Reportáže psané na oprátce: „A co by tu všechno stálo, kdyby tu komunisté nebyli.“ Zastavil, dlouze se na mě podíval, zasmál se a řekl, abych vypadl.

To jsi asi nemyslel vážně, vždyť nová Příbram byla v padesátých letech celá nově postavená.

Ono se stavělo i na Západě, nejen u nás. Zvláště po druhé světové válce, kdy byla celá Evropa rozbitá. Ale abych odpověděl na tvoji otázku – ano, využil jsem příležitosti, abych vysoce postavenému komunistovi řekl, co si o vychvalovaném socialismu myslí obyčejní lidé.

Se strýcem ses nerozešel.

Naopak, postupně jsme se sblížovali. Vydával jsem rodový časopis, do kterého hojně přispíval. Perlička - psal jsem ho na počítači na velitelství týlu, kde mi ho ze záloh jistě průběžně kontrolovali.

Jaký strýc vlastně byl?

Skvělý člověk. Nejdřív dvě věty o rodině: jeho otec - můj děd – dělal po dvě volební období starostu za sociální demokracii. Prošel také 1. světovou válkou jako zdravotník na italské frontě. Strýc, asi ovlivněný otcovým příkladem, začal pracovat v nemocenské pojišťovně a po 2. světové válce dělal několik let předsedu Okresního výboru KSČ na Vyškově, odkud pocházel také Klement Gottwald (Dědice jsou dnes částí Vyškova). Komunisté tam i strýcovou zásluhou vyhráli volby. Po roce 1948 se stal na dvacet let 1. tajemníkem ministra zdravotnictví (post ministra obsazovali lidovci).

To měl neotřesitelnou pozici!

Ne tak docela. V padesátých letech prý řekl členu ústředního výboru KSČ, že se neměli rušit řemeslníci, protože nikoho nevykořisťovali. Politik na něj ukázal a vykřikl: „Úchylka! Znáš přece linii strany!“ Strýc vzal vše zpět, ale cejch úchylkáře mu už zůstal. Stalo se to v době, kdy stačilo méně a člověk zůstal bez práce nebo za mřížemi. Asi byl pod ochranou Klementa Gottwalda (koneckonců původním povoláním truhláře, tedy řemeslníka).

Také mi vyprávěl, jak se mu nelíbilo, že zavírají nevinné lidi na základě smyšlených obvinění. Některé znal a navštívil ve vězení. Ale to sem nepatří.

Vrať se k vojenské katedře.

Ještě k tehdejší situaci: Ve společnosti stoupalo napětí, armádu nevyjímaje. Stále více lidí se odklánělo od oficiální politiky. Například i můj odborný nadřízený ze Západního vojenského okruhu mjr. Petar na jednom školení prohlásil, že „socialismus je trnitá cesta od kapitalismu ke kapitalismu.“

Na vojenské katedře lékařské fakulty v Hradci Králové jsem pobyl asi tři měsíce a pak přišel osvobozující listopad 1989. Na katedře se shromáždili studenti a náčelník katedry plk. Popel, plný strachu, se jim snažil situaci vysvětlit. Moc toho neřekl, doba byla zmatená, chyběly objektivní zprávy. Pak jsem vystoupil já a řekl studentům, aby si zvolili své předáky, jeli do Prahy a tam se domluvili, co je potřeba udělat.

Revoluce přinesla mnoho dobrého; mně umožnila zbavit se odporné vojenské zátěže. Jediné, čeho jsem se obával, byla občanská válka. Ta byla díky Václavu Havlovi, Václavu Klausovi a dalším rozumným lidem zažehnána.

2. dějství

Rozvinutý socialismus

1. obraz

Dobře, tohle jsme si ujasnili. Teď z jiného soudku. Nejdříve – proč jsi vše nepublikoval dříve? Mohlo ti to pomoci v kariéře. Také by ses zbavil nepěkného očernění. Psát přece umíš – napsal jsi několik knih.

Pár jsem jich pravda napsal. První poznámky tohoto druhu jsem si dělal na ubytovně v Hradci Králové – a přitom se nemohl zbavit dojmu, že mě z protějšího domu ubytovny pořád někdo sleduje. Také se tam se mnou snažil spřátelit mladý důstojník. Raději jsem poznámky roztrhal a hodil do kontejneru. Nevím, jestli to byla náhoda, ale když jsem se odpoledne vracel zpět, byl převrácený a odpadky rozházeny do širokého okolí. V té době bylo vše prosáklé starými strukturami, pro které neměl lidský život valnou cenu. Nechal jsem si zajít chuť a další poznámky, tentokrát k Liščímu vršku, napsal až o rok později. Počítal jsem však s tím, že se k tomu vrátím.

Když jsem po pěti letech znovu začal o těchto záležitostech mluvit, přišel do lékárny tělnatý třícátník a rozpovídal se o tichých zbraních, o otrávených šipkách atp. Přitom se nějak divně koukal, do strany a dolů. Raději jsem se zase odmlčel.

Vrať se ještě ke společenských podmínkám té doby. Hodně lidí tu dobu nezažilo.

Proč se socialismus v naší zemi udržel tak dlouho, má více příčin. První bylo každodenní vnucování myšlenek (sdělovacími prostředky, výukou, školeními) o láskyplné podstatě komunismu a rozpadu zahánvajícího kapitalismu. Pracovaly na tom celé týmy odborníků. Významnou kartou, zvláště v počátcích vlády komunistické strany, bylo též vlastenectví, kterého bylo zneužito proti odpůrcům režimu. Každý záporný postoj nebo čin proti stávajícímu řádu se vydával div ne za vlastizradu, na kterou lidé slyšeli mnohem víc než na nějaký politický boj. Třetím faktorem bylo poválečné období, kdy si lidé nesli rány z doby protektorátu a vůbec z celé války, která přišla jen pár let po první světové. Nechtěli ty hrůzy znovu prožít. Komunismus se zdál být univerzálním lékem na všechny potíže světa.

Propagace se zaměřovala na mladé lidi (školy, Pionýr, SSM) a také na střední vrstvu, neboť zajišťovala chod státu. Přesvědčením, že lze vybudovat dokonalou společnost, tedy komunismus, tehdy „onemocněl“ snad každý člověk. Zkušenosti s budovatelskou praxí však vedly ke ztrátě víry a k vynuceným postojům. Lidé se báli, utíkali do „vnitřní emigrace.“ Začala převažovat ekonomická motivace. – Vasil Bilak: „Čech potřebuje auto v garáži a pivo v ledničce.“

Každé centralizované zřízení je svým způsobem stádovité. Bere lidem tvář a to nemá nikdo rád.

Oč šlo komunistům především?

Pro komunisty byly svaté volby, plnění plánu, pracovní docházka, kádrový profil, uvědomělost a plná zaměstnanost. V ideologické rovině pak vybudování komunismu. Komunismus nebo lépe marxismus-leninismus však byl a je filosofická pohádka s nebezpečnými systémovými vadami. Jednak odporuje lidské přirozenosti a trvale může fungovat jen pod tlakem. Tedy špatně. U každého člověka jde přece nejdříve o něho a teprve pak o druhé. Komunisté se to snažili prohodit, což dost dobře nešlo. Utahovali proto šrouby v domnění, že se jim to nakonec podaří. Další vážný blud je, že se lidé stanou jaksi dokonalými, když se jim změní ekonomické podmínky. Navíc komunistické učení nedokáže definovat smysl života, nemá čím lidi zaujmout.

Marxismus-leninismus je vlastně křesťanské učení, zbavené přirozeného základu – Boha, který byl nahrazen pojmem třída nebo třemi vousáči.*

** Marx, Engels, Lenin*

Měla by se minulost nějak řešit?

Myslím, že je potřeba udělat za minulostí tlustou čáru a řešit jen případy kriminální, pokud nebyly promlčeny. Už proto, že ti, co by měli být potrestáni jako první, potrestání nebudou. Včas za sebou zametli stopy a dnes si mohou vylévat zlost na vlastních obětech pod rouškou demokracie, což je podlé. Ať se nová doba hájí kladnými výsledky a ne hanobením protivníka, který už není. Ostatně - kdo za komunismu žil, tak či onak se na jeho chodu a tedy vině podílel. A kdo komunismus na vlastní kůži nezažil, neví, co to bylo.

Říkáš: každý se na vině podílel. A co disidenti?

Těch bylo jen pár a o každém věděli. I mezi nimi byla řada evidovaných. Např. známý disident Egon Bondy, vlastním jménem Zbyněk Fišer. Jeho heslo bylo: „Nikdo o mně neví, že jsem marxist levý.“ Jako agent pracoval od počátku padesátých let.

Vystihl to jeden politický pracovník v Příbrami: „Z disidentů není třeba mít strach. Když na to přijde, můžeme je všechny naložit do jednoho autobusu a odvézt na Ruzyň.“ Zajímavá byla též jiná hláška /ze září 1989/. Jeden důstojník z velitelství armády při debatě řekl, že vystupovat proti disidentům se nemusí

vyplatit, protože nikdo neví, co bude za rok. Mělo by se s nimi jednat; například Václav Havel by mohl dělat ministra kultury.

Jinými slovy – na chod tehdejšího socialistického státu neměli vliv.

V praktické rovině ne. Tehdy byl u komunistů tak či onak každý, Ihostejno na jakém místě. Bylo nemyslitelné, aby se vedoucím či významným činitelem v politice, armádě, sportu, kultuře, školství stal ten, kdo nebyl se stávající mocí propojený. Čím výše, tím více. Režim si dal tu práci každého podchytit - čím významnější místo zastával, tím pevněji musel být v režimu zakotven. Byli jsme tak všichni vinni i nevinni zároveň.

Když komunistům něco nevycházelo, začal hledat třídního nepřítele, protože se na systém neodvážil nikdo sáhnout. Nejvíce utahoval šrouby v nejistých dobách - padesátá léta a po roce 1968 (normalizace).

A co všestranný rozvoj člověka? Vždyť to měli v programu!

Komunisté nemohli úplně popřít svá východiska, i když měli k tomu často víc než chuť. Starali se, to je pravda, možná ve skryté naději, že se za ně lidé v budoucnu postaví (naznačuje to projev Miroslava Štěpána k dělníkům v ČKD v roce 1989)*. Zhoršovala se však hospodářská situace, zaostávali jsme v produktivitě práce a v kvalitě výrobků, chyběly věci denní potřeby. Rok 1989 byl i pro komunisty únikem z neřešitelné situace.

**Ing. Miroslav Štěpán, CSc., český politik, komunistický aktivista, bývalý funkcionář KSČ, symbol československé totalitní moci před rokem 1989, původním povoláním zemědělský inženýr. Zdroj: Wikipedie*

Mohla za to vláda nebo strana?

Ani jedna ani druhá. Ostatně prezident, předsedové vlád, ministři i poslanci byli v drtivé většině komunisté, kteří pod rouškou sjezdů rozpracovávali směrnice, jež přicházely z Kremlu. V plné nahotě to ukázal rok 1968. Solženicyn z tohoto neblahého vlivu vinil komunisty židovské národnosti.

2. obraz

Co si myslíš o lidech, vedených v seznamech státní bezpečnosti či vojenské kontrarozvědky?

Snahu sledovat spoluobčany jsme zdědili nejspíš po Rakousku - a také ji patřičně rozvinuli: na podzim 1938 to byl seznam árijského boje, po válce seznamy kolaborantů a reakcionářů, poté svazky státní bezpečnosti a nejnověji seznamy neonacistů. Tedy zemských škůdců.

Prosím. Pak bychom měli ale také uveřejnit seznamy všech zločinců. A k tomu komunistů, členů odborů a zájmových organizací, veřejné bezpečnosti, SSM, lidových milicionářů... . Nebo těch, co chodili k volbám, protože těmi komunisté svoji vládu zdůvodňovali (vůle lidu). Ti všichni realizovali politiku komunistické strany. Týká se to i členů jiných povolených stran, protože dodávali režimu zdání demokratičnosti. Opakuji - prakticky nebylo občana, který by nebyl nějak s režimem svázaný.

Jinou otázkou je, zda lze uveřejňovat seznamy lidí, které je zpochybňují a nedávají jim možnost se účinně bránit. Miloš Zeman to trefně nazval pravicovým bolševismem.

Kdo je tedy podle tebe hlavním viníkem?

Když neberu v úvahu marx-leninské učení jako ideový zdroj a závislost na Kremlu, tak nejen řídicím, ale především zpravodajským orgánem v zemi byla komunistická strana, která prostřednictvím sítě základních, závodních, uličních a dalších organizací získávala přehled o všem, co se tu dělo. Její záznamy, pokud nějaké byly, po revoluci zmizely, stejně jako svazky předních činitelů či peníze ze stranických sekretariátů.

Proč nezmišely všechny svazky?

Bylo jich ohromné množství. Zničily se jen ty nejdůležitější; ostatní byly ponechány „pro veřejnost,“ aby se na ně mohla svěst vina za všechny nezdar. Je třeba si uvědomit, že sledovaní lidé nebo ti, kteří o nich podávali evidované zprávy, režimu z nějakého důvodu nevyhovovali. Proto se o nich vedly záznamy.

To se nechce ani věřit. Takže spolupracovníci STB jsou vlastně obětními beránky?

Dá se to tak říct. A ti, co je vedli, zmizeli. Ostatně největší nekalosti se vždy

domlouvaly mezi čtyřma očima, bez záznamu.

Jak už jsem řekl – „pěšáci“ měli odvést pozornost veřejnosti od hlavních viníků – komunistů do doby, než se dostane k moci stará garda, jež zametla za sebou stopy, získala ohromné majetky a vedoucí funkce ve státě. Titíž komunisté, kteří se nejen nezřekli minulosti, ale snaží se obnovit ztracenou politickou moc na překonaných ideologických základech. V tom je obrovské nebezpečí – nebezpečí dvojnásobné diktatury.

Nový únor 1948?

Nový feudalismus.

Proč se o komunistech nijak zvlášť nemluvílo?

Protože jich byla většina – v Československu kolem třech milionů! Měli soudit sami sebe?

Ještě ke spolupracovníkům:

Jak se obecně ví, lidé se režimu zastávali z nejrozmanitějších pohnutek – z přesvědčení, ze zjištění, z vlastenectví, z nezkušenosti, ze strachu, z kariérismu, z touhy po dobrodružství, ze msty nebo že byli vydírání (po spáchání méně závažného trestného činu, za který nebyli potrestáni – například něco ukradli).

Čím víc si kdo s režimem zadal, tím obtížněji se od něho odpoutával.

Někdo to nedokázal nikdy.

Ano. Je to obrácený ježek – tam to jde, zpátky jen stěží. Kdo se chtěl za komunistů spolupráce vzdát, byl „vyzrazen“ a společensky znemožněn. Pokud ho přímo nezavřeli.

Proč má levice příznivce i dnes?

Příčin tu vidím zase několik. Jednak je to idealizace vzpomínek – na špatné se zapomíná a zveličuje se to dobré. I tehdy lidé žili, bavili se, milovali. Byla mezi nimi větší rovnost a sounáležitost než dnes. Měli sice nevelké, ale státem zaručené sociální jistoty. Nemuseli se bát zítřka. Také neexistovaly velké majetkové rozdíly. Vytvářel se kladný obraz světa socialismu.

Revoluce v roce 1989 byla v podstatě touhou lidí po vyšší životní úrovni se zachováním zmíněných jistot. Nechtěli kapitalismus – byli tak vychováni a podvědomě se ho báli. Chtěli rok 1968 číslo dvě, vylepšovat režim. Proto se

po převratu o návratu kapitalismu dlouho nemluvalo. Ale ať je to jak je, vracet se ke komunismu v jakékoli podobě znamená opakovat stejnou chybu. Řešením je společnost, založená na hospodářské soutěži, odpovědnosti, demokracii a na křesťanských mravních zásadách.

Závěr

Předposlední otázka – dalo se vůbec něco změnit?

Myslím, že ne. Lidé museli komunismus prožít, aby zjistili, že je to pro ně slepá ulička. A cenná historická zkušenost.

Otázka na závěr – lituješ něčeho?

Pokud ve svém životě něčeho lituji, tak těch chvil, kdy jsem nemiloval plnou, nesobeckou, Kristovou láskou.

To zní upřímně.

Je to všechno?

Ano. Už se tě na to nebudu nikdy ptát. Děkuji za rozhovor.

Související názory

PharmaNews:

Michal David: Nelituji ničeho a to, co jsem v té době dělal, jsem dělal s tím nejlepším vědomím a tak, jak to v tu chvíli bylo nejlepší. Dnes bych něco možná udělal jinak, ale za tím je 30 let praxe v branži, která mi tehdy chyběla. Čím je člověk starší, tak bere některé věci vážněji. Nikdy mě nelákali do KSC, nikdy mě neoslovili fizlové. Říkám to otevřeně, protože také neodsuzuji někoho, kdo nátlak STB nevydržel.

Internet

...Ale jinak jsou mi různé svazky a seznamy u prdele. Teď, 20 let po sametové šaškárně, je důležitější, co a jak dělá ten který člověk a vůbec mi nevádí, jestli spolupracoval s legální mocí své vlasti. Vždyť se tak děje i dnes a to ve větší míře, tak vo co go. A tehdy se stát víc staral o lidi, i když na jiné úrovni než dnes. Tehdy nemohl někdo chcípnout na schodech nemocnice, protože byl registrován u nesprávné pojišťovny nebo neměl v kapse připravených 30 Kčs na prebendy doktorům atd. atd.

Po revoluci se komunisté rozlezli do všech politických stran.

Vtip: Koho budeš volit? Komouše. No to je jasné, ale z jaké strany?

Komoušská špína se nám lepí na paty. Ti, co byli po revoluci blízko seznamům, se postarali, aby jejich jména zmizela, ti méně šťastnější si opatřili čistá lustrační osvědčení a zbytek je vláčen špínou. Je to stejně věrohodné asi jako režim, který to zplodil.

...Ti, co nemuseli a cpali se tam, aby z podprůměrného herce byl najednou nej-obsazovanější.

Protokoly obsahují jména lidí, kteří byli VKR prověřováni, i těch, kteří spolupracovali. Oběti jsou naházeni do jednoho pytle s práškači.

Nechce se v takové zemi žít, kde se jen nenávisť rozmáhá.

Za totality museli téměř všichni umělci kteří se objevovali či se chtěli objevit ve filmech či televizi, až na některé vzácné výjimky dané mimořádnou osobností umělce, jít režimu na ruku, jinak si ani neškrtili. To je celkem známá věc a je trapné, když si nyní někteří tito umělci hrají na bezúhonné či komunistobijce a nechtějí přiznat svoji minulou politickou prostituci .

Tomáš Lízner, Praha 4

Středa, 3.března 2010, 19:54:11 | Souhlasím | Nesouhlasím | +6

Tak tohle si říká o válečný soud. Ať jde o Izrael nebo jakýkoli jiný stát, když voják prozradí nějakou vojenskou akci a ohrozí tím spoustu vlastních kolegů, za to by měl dostat setsakra silnej postih. Buď je to blbec, nebo zrádce

Michal Pražák, Česká Lípa

Středa, 3.března 2010, 19:54:04 | Souhlasím | Nesouhlasím | +3

Pane Drdo, vojákovi přátelé si chránili vlastní život. Operace byla prozrazena - nepřítel se mohl připravit a čekat tam na ně. Vy byste riskoval, že si na vás nepřítel počká a odstřelí vás jen proto, abyste „nenapráskal“ kamaráda?

Vydalo nakladatelství Reneco
První vydání, 2010
Náklad: 100 kusů
Autor: Lubomír Jaroš
Typo a grafická úprava: Josef Kovářiček

AMDG

